

הלכות שבת סימן שסה

שסה דין מבו שגפרץ, ובו ח' סעיפים:

א *מבוי* *שגפרץ* בו פרצה (א) מצדו כלפי ראשו, (ב) *אם נשאר* (ב) עומד בראשו פס רחב ארבעה טפחים (מ"א), (ג) והוא שלא תהא הפרצה יותר על עשר, *ואם לא נשאר פס ארבעה (ד) *אסור, אלא אם כן היתה הפרצה (ה) פחות משלשה טפחים: ב (ו) *גפרץ מצדו (ז) *שלא כלפי ראשו, שעורו מעשר, (ח) אפלו לא נשתיר מן הכתל ביסוד כלום, והוא (ט) *דלא (י) *אבל אי

א שבוין ה' שמה דרב אמר ורב אסי, הר"ף והראש"ש ב כנה"ג ג שם ד קנה"ג (ה) ה' ש"ט

שערי תשובה

[3] בקעי. עין בה"ט. וצ"ח באה"ע שהשיג על המג"א בנה שפסב דכחצר לא אכפת לן בבקיעת רבים. וצ"ח בשו"ת בית אפרים סימן כה שדברי הט"ז והמג"א נכונים. וצ"ח בשו"ת פנים מאירות ח"א סימן כה שפסב: ב"ק ש"ח ש"ד לאו בני כנה מבוי פתוח לשוק של אדם; והדין ובקלות הפבוי הנמניו שער עם צד"פ קדמו אף שהיה השער מפלג מבי צד

ב באר היטב (ב) עומד. אבל אם לא נשאר עומד צריך שיעמיד פס ד"א, דתחלת מבוי ד"א, כמ"ש סימן שסו: (3) בקעי. פי' מקום מטנף או מקלקל בטיט

משנה ברורה

א (א) מצדו כלפי ראשו. פרוש, המבוי הנה מתקן בלחי או בקורה, ונפרץ אחד מהכתלים שבצד ארבו כלפי ראשו סמוך ללחי או לקורה: (ב) אם נשאר וכו' ארבעה טפחים. שעדין נשאר שעור חשוב במבוי, (6) לכן לא בטיל הפתח הגדול. ואף על גב דבעלמא שעור ארץ מבוי לא פחות מארבע אמות, וכ"ל באן בסימן שסג סעיף כו, הינו אם נעשה מבוי בתחלה, אבל כאן שכתב הנה מבוי אלא שנסתר, די בארבעה טפחים ששאר ממנו: (ג) והוא וכו' עשר. אמות, דעד שעור זה הוא בכלל פתח, ונתן מקום חשוב פרצה, וצריך לסתם או לעשות צורת הפתח במקום הזה (רי"טב"א): (ד) אסור, אלא אם כן וכו'. דאף על גב דבפחות מעשר אמות מקרי פתח, הקא תלישין (3) דלמא שבקי בני המבוי פתח המבוי וילכו בפתח זו לקצר דרכם, ובטל לה תקין דלחי או קורה שהם צריכין להיות בפתח המבוי, והוא אין שם פתח במבוי ע"י (ה) פחות משלשה טפחים. דחשוב כסתום: ב (ו) נפרץ מצדו. הינו, דלא נפרץ סמוך לראשו אלא בפנים ממנו. ואם כן קשה, דהינו דינא דסעיף א דנשתיר פס ארבעה טפחים, ולמה להחמיר למהדר ולמתני? ותרצו האחרונים, דסעיף זה אינו אלא פטו ופרושו של הדין הראשון, דכל שנשאר פס ארבעה בראשו הוי נפרץ שלא כלפי ראשו, ומשום סיפא נקטה, והוי כאלו אמר בסעיף ב, דהא דאמרינן בסעיף א דאם נשאר פס ארבעה מתר עד עשר אמות, הינו אפלו לא נשאר מן הכתל ביסוד כלום, ומיהו, לא שרי אלא היכי דלא בקעי בה רבים: (ז) שלא כלפי ראשו. והוא הדין שגפרץ בראשו ממש, כגון שהמבוי סתום משלשה רוחות וקצת מרחיב רביעית, ותקון המבוי הנה על ידי לחי או קורה ושניה מנח במקום הסתימה עד

באר הלכה

* שגפרץ וכו'. לכרמלית או לרשות הרבים [הג"ח] ובית מאיר: * אם נשאר וכו'. עין במגן אברהם שפסב דאם לא נשאר עומד ארבעה טפחים ורוצה להקמירו אינו מועיל פס ארבעה טפחים, דזה הוי כמו תחלת מבוי, ובעיניו וקוצא פס של ארבע אמות. והנה סתם פדעת התוספות דלא קרשי, משום דכן מורה לשון הרמב"ם והטור שכתבו אם נשתיר וימה שפסב האליה רבה דכן משמע אם כן מרובי והונתן, לא נהירא, דאדברקה, מדקדמתיק לשון רש"י משמע דסבירא לה קרשי. ומכל מקום לא סבירא כלי האי, דהאור ורוע וכן הרשב"א בעבודת הקדש שער ב' א' וכן רבנו יצחק העתיקו לדינא להקרא קרשי, ומלשון הרמב"ם והטור שכתבו לשון ד' נשתיר' אין ראיה שפנתם לזה בדייקא, ומכאן, דהא בבית א' וסוף העתיק לשון רש"י והבולחן ערוך כתב ד' נשתיר: * ואם לא נשאר פס ארבעה וכו'. עין משנה ברורה השעם. וע' דמוקד מסוגלת הנקרא ומפוסקים דאסור בזה אפלו נשאר גודרי המעכב ההלוח מכל מקום חלישין לזה, משום דמעט בהלוח על ידי פתח זה: * אסור, אלא אם כן וכו'. עין משנה ברורה. ומבאר בחדושי הרשב"א והריטב"א שבמקום הפרצה אין מועיל התקון דלחי וקורה, שלא נתקן תקון זה לפרצה. ואם מועיל צורת הפתח, נראה לכאורה דלחי לפי הגרסא בשלחן ערוך סימן שסג סעיף לו בסופו, דלפי מה שכתבנו שם בשם תפארת שמואל ד' רבא גבי סיני, אינו מועיל מה שעושה צורת הפתח במקום הפרצה, דלמא שבקי וכו' וימה שבמבוי חדושי הרשב"א והריטב"א דמועיל צורת הפתח כשגפרץ בראשו, אפשר דשם שאני דלא שך דלמא שבקי, כדאיתא בגמרא, ואפשר דבין שעושה צורת הפתח נחשב כסתום והוי כאלו היה פס ארבעה בראשו. ולענין אם מועיל שעושה צורת הפתח בפתח המבוי, תלוי בפלגתא, לפי הגרסא שם 'רבא' מועיל והדין שם נובע מאור ורצון, אכן לפי מה שהובא בבית מאיר מהריטב"א דלא באבד העזרה, אלא דמיקרא דרב אמר ורב אסי דאסור כשגפרץ מצדו ולא נשאר פס ארבעה טפחים מרי אפלו קשפת המבוי נעשה בצורת הפתח, אם כן מוקד דסבירא לה דבכל גוני אסור, אם כן דין זה תלוי בפלגתא ראשונים, וצריך עיון למעשה: * דלא בקעי בה

הכתל כשגפרץ, ונעשה פרצה (ג) במקום הסתימה, שרי עד עשר אמות, כל שעומד הנשאר מרבה על הפרוץ. (ד) ויש אומרים, דהקא שיש פרצה ברוח רביעית, בעיניו שניה מנח הקורה וקוצא על פתלי המבוי מקצה אל הקצה, אבל רב (ה) האחרונים הסכימו דמה שמנח על מקום העומד הנשאר, כאלו היה מנח על פתל המבוי, דגם זה שך להמבוי, ומה שיש פרצה ביניהם, נחבטל לגבי העומד, והוא הדין אם עושה שם לחי די ואין צריך לחי סמוך לבית: (ח) אפלו לא נשתיר וכו'. ורוצה לומר, ואין עכוב לעבר דרך אותו מקום, אפלו הכי לא גרינן משום דלמא שבקי פתחא רבא ועילי דרך אותו מקום ובטל פתח הגדול: (ט) דלא בקעי בה רבים. פרוש, (ו) שהיה מקום מטנף או מקלקל בטיט ואין דרך רבים לעבר באותה מחיצה, וכל שכן אם נשתיר מן הכתל ביסוד (ו) שלשה או ארבעה טפחים גבה על פניו כל הפרצה, דזה בודאי מעכב הליח בני אדם: (י) אבל אי בקעי וכו'. דחשוב אינו נקרא פתח (ס) רק

שער הציור

(6) הינו, דאף אי שבקי בני מבוי פתחא קמא ואולי דרך פתח זה, אפלו הכי לא בטל תורת פתח מן המבוי ולא בטל קורה ולחי ידוה, דעדין נשתיר שעור ארץ הקשר מבוי (רש"י): (3) (רש"י, והוא מדף י. אבל אי לא היה שבקי בני מבוי את דרכם לא היה נאסר אף דלא נשאר שעור חשוכ בסוף הפתח, דבעיניו תרמי לגריעותא (הריטב"א): (א) אפלו אצל הכתל ממש, ואף דמצדו כלפי ראשו מחמירין דקא בשנשאר פס ארבעה טפחים סמוך לפתח, הקא קיל טפי, דבני מבוי בודאי לא ישבקו פתח הגדול וילכו בפתח זה, דחזקה אין אדם מניח פתח גדול וילך בפתח קטן [מגמרא דף ע'ז: (7) מגן אברהם ואיוז מאחרונים שהעתיקו דברי קרי לישב דעת הטור: (8) בבית מאיר ותוספת שבת ואבן העזר ותמיד משה, ובראשם - שפצאי להרשב"א והריטב"א שכתבו פן בפרוש: (1) רש"י: (1) רש"י: (8) ובאיוז אחרונים ראיתי השעם, משום דאז הוי בכלל מבוי מפלש. ובתוספת שבת ראיתי, שכתבתי רבים בדרך הזה חלישין שיקצרו דרכם ולא ילכו בפתח המבוי שבו הלחי והקורה, ולא אבין, דהלא כשנשאר בראשו פס ארבעה טפחים לא חלישין לזה, כדפרש רש"י בדה דבדור המתחיל ממיר פרצה, ומבואר פן בסוגיא דף י' עמוד ב, וצריך עיון:

הַלְבוּת שֵׁפֶת סִימָן שֶׁמָה

ביאורים ומוספים

[ביה"ל שם]

וצריך עיון למעשה⁶.

6) ודעת החזו"א (שם ס"ק נו ו-עד, וסי' פו ס"ק ד), שאם יש בפתח המבוי צורת הפתח, אין פירצה מן הצד אוסרת [אף כשהיא בתוך ד' טפחים לפתח המבוי], וכן אם בראש המבוי העומד מרובה על הפרוץ.

עוד כתב (שם סי' סה ס"ק נד), שבתחילת בניית המבוי [שצריך שיהא אורכו לכל הפחות ד' אמות, כמבואר במשנ"ב ס"ק ב ובביה"ל ד"ה אם] צריך להזהר שבכל אורך ד' האמות הסמוכות לפתח לא תהיה פירצה שרוחבה ג' טפחים, ואפילו אם רק במקום אחד נתמעט גובה המחיצה מי' טפחים במשך ג' טפחים הרי זה אסור [כמבואר בביה"ל ד"ה ואם, שגם כשיש גידודי אסור]. והוסיף, שהיינו דוקא כשתיקנו את פתח המבוי בלחי וקורה, אבל אם תיקנוהו על ידי צורת הפתח אין צריך להזהר בזה, ולדעת הביה"ל צריך להזהר בזה אפילו אם תיקנוהו על ידי צורת הפתח וכנ"ל. וכל זה בפירצה שאין הרבים הולכים בה, אבל אם הרבים הולכים בה יתבאר דינה בשו"ע להלן סי"ב.

[שו"ע סי"ב]

נפרץ מצדו שלא כלפי ראשו⁷.

7) כזה

[משנ"ב ס"ק ב]

לכן לא קטיל הפתח הגדול⁸.

8) ואפילו אם הבתים והחצרות אינם פתוחים למקום זה אלא לפנים ממנו, כתב החזו"א (א"ח סי' סה ס"ק עב) שהפתח הגדול אינו בטל, והיהו יותר בלחי וקורה.

עוד כתב (שם ס"ק נג ו-נו), שאפילו אם הפירצה היא בהמשך המבוי [שיש עומד ד' טפחים לצד פתח המבוי], אם רוב כניסת ויציאת האנשים הוא דרך הפירצה, נעשית פירצה זו לפתח העיקרי של המבוי שהוא הקובע את צורת המבוי, ואם כן נמצא שמבוי זה רוחבו יותר על אורכו ודינו כחצר [כמבואר בשו"ע לעיל סי' שסג סכ"ו], ואין מועיל לו כלל לחי אלא פס רחב ד' טפחים או שני פסים רחבים משהו כד"ן חצר.

[משנ"ב ס"ק ג]

יתר מקאן תשוב פירצה⁸.

9) ואם אין העומד מרובה על הפרוץ, נאסר המבוי גם אם אין רוחב הפירצה עשר אמות, שכלל הוא בידינו שכל פירצה צריך שהעומד הסמוך לה יהיה גדול ממנה כדי להתייר, כמבואר ברש"י (עירובין טו, ב ד"ה כל) שכתב שפירצה שהיא כעשר אמות מותרת מפני שהיא כפתח, ושיהיה העומד רב עליה. ובגדון שלפנינו, שפתח המבוי שהוא הרוח הרביעית מתוקן על ידי לחי או קורה, אם אין העומד מרובה על הפירצה שבצד המבוי, נמצא שאין למבוי ג' מחיצות שהעומד בהן מרובה על הפרוץ, ואינו נחשב כלל לרשות היחיד, כמבואר לעיל (סי' שסב ס"ק מה).

[משנ"ב ס"ק ד]

והוא אין שם פתח מבוי עליו⁴.

4) ואפילו אם עדיין רוב תשמיש המבוי הוא דרך פתחו, כתב החזו"א (א"ח סי' סה ס"ק נו) שמי"מ כיון שמשמשים גם בפתח שבצדו, הריהו מגרע את כח הפתח הגדול, ואינו יותר בלחי או קורה.

[ביה"ל ד"ה אסור]

ואפשר דכ"ן שצ"ח צורת הפתח נחשב כסתום וה"י קאלו ה"ה פס ארבעה בראשו⁵.

5) וכן צידד החזו"א (א"ח סי' סה ס"ק עד).

[משנ"ב ס"ק ז]

והוא הדין לשנפרץ בראשו ממש, כגון שהמבוי סתום משלשה רוחות וקצת מרום רביעית, ותקון המבוי ה"ה על ידי לחי או קורה וכ"ו ונעשה פירצה במקום הסתימה⁸.

8) כזה

16 המשך במילואים עמוד

הַלְבוּת שֵׁפֶת סִימָן שֶׁמָה

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק יז]

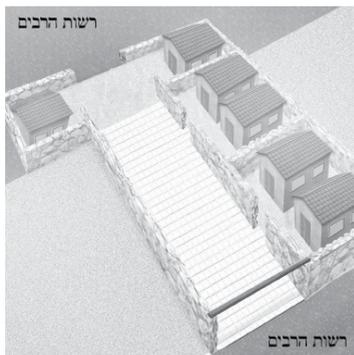
וְסִימָן מְדִינָא נְהוּגָ קַל אֶלּוּ הַדְּיָנִים בְּמִבְּאוֹת שְׁלֹנְיָא⁽¹⁰⁾.

12) טעמו של האבן העזר, כיון שהפירצה ניתרת על ידי שהעומד שבצידה מרובה על הפרוץ, שכלל הוא שכל מקום שמועיל בו לחי אפשר להתירו על ידי עומד מרובה, כמבואר בגמרא (עירובין ה, ב) שהיתר של עומד מרובה במבוי נלמד בקל וחומר מלחי. וטעמו של הבית מאיר הוא, על פי דברי הריטב"א (עירובין ו, א) שכתב שלחי ועומד מרובה מועילים רק לתקן פתח, אבל פירצה אינה ניתרת אלא על ידי צורת הפתח, ופירצה זו שבצד המבוי הרי שם פירצה עליה ולא פתח. [ואף שמן התורה מועיל עומד מרובה מכל הצדדים, מ"מ כשהרבים בוקעים בפירצה בטל מדרבנן העומד המרובה וצריך לעשות שם תיקון, ואי אפשר לתקן אלא על ידי צורת הפתח]. והביה"ל נשאר בצ"ע למעשה, ואם כן יש להקפיד שלא תהיה שום פירצת ד' טפחים בצידי המבוי במקום הילוך רבים.

מאידך, דעת החזו"א (א"ח סי' סה ס"ק כא ו-נג) שאם עשה לפתח המבוי צורת הפתח ונפרץ מן הצד, יש להתיר פירצה זו על ידי עומד מרובה או בפס ד' טפחים, אבל לחי אינו מועיל. וביאר, שלחי מועיל במבוי שאורכו יותר על רוחבו רק בצד של רוחב המבוי שדינו כמבוי, ולא בצד האורך שדינו כחצר [וחלק בזה על הפמ"ג והשו"ע הרב והאבן העזר שהביא הבה"ל, שכתבו שאפשר לעשות לחי]. ואם לא עשה צורת הפתח בראשו ורבים בוקעים בפירצה, כתב (שם) שאי אפשר להתירה על ידי עומד מרובה או פס ד' טפחים, כיון שדין מבוי זה כמבוי מפולש שצריך לעשות בצידי האחד צורת הפתח [כמבואר בשו"ע לעיל סי' שסד ס"א]. ואם המבוי נפרץ בשני צידיו והפרצות מפולשות זו כנגד זו, כתב שם (ס"ק ס) שאם הפרצות רחבות ד' טפחים יתכן שאף אם אין הרבים בוקעים שם אסור, ואפילו אם יש שם גידודים. אמנם במקום אחר (שם סי' פח ס"ק ד) כתב, שאם יש גידודים אינו נאסר בפירצת ד' טפחים.

[שו"ע ס"ג]

מבוי שְׁנִפְרָץ בְּמִלּוּאוֹ לְחֶצֶר וְנִפְרָץ הַחֶצֶר מִצַּד הַשְּׁנַי לְרֵשׁוֹת הַרְבִּים⁽¹³⁾.

13) כוזה

16 המשך במילואים עמוד

10) ביאר הענין, שלעיל (סי' ססג סכ"ז) פסק השו"ע שאין מבוי נותר בלחי וקורה אלא אם כן פתוחים לתוכו ב' חצרות וב' בתים בכל חצר, וכן צריך שיהיה אורכו של המבוי יותר מרוחבו, אבל מבוי שאין בו תנאים אלו דינו כחצר. והסתפק המג"א, האם גם לענין דיני פרצות נחשב למבוי רק בתנאים אלו, וסיים שצריך להחמיר בזה. אמנם דעת הבית מאיר (כאן ס"א), שרק לענין להתיר את המבוי בלחי או קורה [ואין צריך פס ד' או שני פסים] צריך שיהיו בתים וחצרות פתוחים לתוכו, ומהטעם שהביא המשגיב (שם ס"ק קב), שכיון שיש במבוי הרבה ידירים אין משתמשים בו כל כך בתשמישים צנועים, לפיכך די לו בתיקון לחי או קורה, ולכן אם אין בתים וחצרות פתוחים לתוכו אינו נותר בלחי, אבל לענין דיני פרצות לא צריך שיהיו בתים וחצרות פתוחים לתוכו. אמנם התנאי הנספף שיהיה אורכו יותר מרוחבו צריך גם לדיני פרצות, כיון שתנאי זה הוא כהלכה למשה מסיני ואיננו יודעים לו טעם, ולכן במבואות שלנו שאורכם יותר על רוחבם, דין מבוי עליהם לענין פרצות.

ודעת החזו"א (א"ח סי' סה ס"ק נב), שגם לענין פרצות אינו נחשב למבוי אלא כשבתים וחצרות פתוחים לתוכו, ואם אין פתוחים לו דינו כחצר. ובטעם הדבר כתב, שזהו גדר חצר שנתנו לנו חכמים, ואם נאמר שיש מבוי בלא בתים וחצרות, נמצא שאין לנו גדר חצר. ובמקום אחר (שם סי' עט ס"ק א), לענין להחשיב את המבואות שלנו כחצרות) כתב שאי אפשר להחמיר בזה, ומ"מ המחמיר תבוא עליו ברכה. [ובדעת החזו"א לענין חצרות שבזמנינו, ראה מה שכתבנו לעיל סי' ססג ס"ק קיא].

[ביה"ל ד"ה דלא בקעי בה]

אף קצת העפוב הוא מחמת רפש וטיט⁽¹¹⁾.

11) ובמקום המטונף ברפש וטיט, האם נחשב 'לא בקעי רבים' גם אם הרבים עוברים שם, או שמא אפילו כשאין רבים עוברים שם אינו נחשב 'לא בקעי רבים' עד שיהא מטונף כל כך שלא יוכלו לבקוע שם, בשו"ת מהרש"ם (ח"ב סי' עו) הביא את דברי השואל שהסתפק בזה, ובתשובת המהרש"ם נראה שנקט לחומרא, שאפילו כשאין רבים עוברים שם צריך עיכוב של טיט וכדומה כדי שלא יחשב בקעי רבים.

ומדברי הבה"ל משמע שחלק על שני הצדדים, שהתיר כשאין בקיעת רבים אפילו אם אין שם טיט, ומאידך ממה שכתב שכעת העיכוב הוא מחמת רפש וטיט, משמע שלא התיר על ידי טיט לחוד כשרבים הולכים שם.

אמנם כשיש גידודים [מחיצה ג' או ד' טפחים] ורבים עוברים שם, הרי זה עדיף מרפש וטיט, כמבואר בגמרא (עירובין ה, א) שאפילו לרב הונא שאסר בין בבקעי רבים ובין בלא בקעי רבים, מ"מ כשיש גידודים במקום הפירצה, שיעור הפירצה לאסור הוא עשר אמות. וראה מה שכתבנו בזה במשנ"ב לעיל ס"ק ט.

[ביה"ל ד"ה צריך]

דלעולם צריך במקום הפירצה צורת הפתח דוקא⁽¹²⁾.

מילואים

הִלְכוֹת שְׁפַת סִימָן שֶׁמֶד

המשך מעמוד הקודם

[ביה"ל ד"ה דינו]

בְּדֹאֵי יֵשׁ לְסִמָּן לְהַקְלֵל קְדַעַת הָאֲתָרוּגִים הַמְקַלְיָן¹³.

13) והחזו"א (או"ח סי' ס"ה ס"ק ה') כתב, שאם עשה בראשו האחד של המבוי העקום צורת הפתח, צריך לתקן לחי בעקמומית, ואי אפשר להתיר את הפירצה שבעקמומית על ידי עומד מרובה גם אם העקמומית אינה רחבה י' אמות. ואף לדעת ה"רי הסובר שבמבוי עקום שתיקן בלחיים ב' ראשו אין צריך לעשות תיקון בעקמומית, מימ באופן זה שלא תיקן אלא מבוי אחד, צריך לעשות תיקון בעקמומית. וטעם הדבר שאין העומד המרובה מתיר, הוא משום שבמבוי עקום נדון כמבוי אחד גדול המתנגל, ואם כן אין לומר בו עומד מרובה בעקמומיתו.

ולגבי מבואות שלנו, כתב שם (סי' יז) שאין צריך לעשות כלל תיקון בעקמומית, וניתרות הן מדין עומד מרובה על הפרוץ. שכיון שמעיקר הדין יש למבואות שלנו דין חצירות, ובחצר אין חטרון שיש בה פריצת מופלשות, לכן אין דנים את העקמומית כחצר המתנגלת, ומותר. אמנם בביה"ל מבואר שלא רצה להתיר רק על סמך מה שמבואות שלנו דינם כחצרות, אלא בצירוף דעת ה"רי הנ"ל שאין צריך תיקון בעקמומית.

עשר אמות, אין אומרים שדי שיעשה בראשו בכל צד צורת

הפתח רק בצד אחד של המבוי, אין להתיר חלק זה של המבוי עד העיקום מדין עומד מרובה, וכנ"ל.

הִלְכוֹת שְׁפַת סִימָן שֶׁמֶד

המשך מעמוד 454

בחצר כמו במבוי [ראה בזה בשו"ע להלן סי' ג], ופירש את דברי הברייתא (עירובין כב, ב) שחצר שהרבים נכנסים לה בוז ויוצאין בוז מותרת, על פי מה שכתב רש"י שם (ד"ה דלא ניהא) שמדובר שהיו לה גידודים, ומבואר בגידודים מתירים גם כשרבים בוקעים שם. וכן משמע בשו"ת מהרש"ם (ח"ב סי' עז), וכן בחזו"א (או"ח סי' ס"ה ס"ק ס), שכתב שפירצת ד' טפחים בשאר הרוחות אוסרת כשרבים בוקעים בה ואין שם גידודים. ואם המקום מטונף ברפש וטיט ורבים בוקעים בו, ראה מה שכתבנו בביה"ל ד"ה דלא בקעי.

[משנ"ב ס"ק ט]

דָּוָה בְּדֹאֵי קַעֲבֵב הַלּוֹף בְּנִי-אֲדָמָה⁹.

9) ואם נשארו בפירצה גידודים [מחיצה ג' או ד' טפחים] ורבים בוקעים עליהם למבוי, דעת הבי"ח (סי' שסב ד"ה ומשמע) שאין הגידודים מועילים להתיר את המבוי, וצריך לעשות שם צורת הפתח. והפמ"ג (כאן א"א ס"ק ד) כתב, שלדעת המג"א הגידודים מתירים אפילו אם רבים בוקעים שם. וכדעת המג"א משמע באבן העזר (כאן), שכתב שבקיעת רבים אוסרת

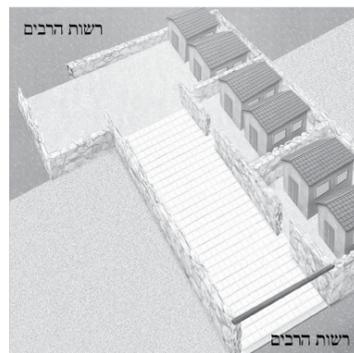
הִלְכוֹת שְׁפַת סִימָן שֶׁמֶד

המשך מעמוד רכח

15) משמעות דבריו שהחצר מותרת בכל אופן, ואילו המבוי יש פעמים שאסור. והחזו"א (או"ח סי' ס"ה ס"ק מ) תמה, שאם המבוי אסור, אם כן גם החצר נאסרת משום שהיא פרוצה למקום האסור לה.

ובדברי השעה"צ משמע שאף אם תיקן את המבוי בפתחו [השני] על ידי לחי, מועיל התיקון גם לחצר, אף שחצר צריכה תיקון של פס ד' או ב' פסין ברוחב משהו [במבואר בשו"ע לעיל סי' שסג ס"ב], שכיון שהלחי מועיל למבוי, נמצאת החצר פרוצה למקום סתום. והחזו"א (שם ס"ק לח ו-י) הסתפק בזה, וציון לדברי השעה"צ שפשט להתיר.

ואם המבוי פרוץ לחצר לגמרי, או שהעומד ביניהם אינו מרובה על הפרוץ, כתב השו"ע הרב (סי' שסג סכ"ז) שאין למבוי זה דיני מבוי שיהא נותר על ידי לחי וקורה, אלא צריך להתירו על ידי תיקוני חצר [פס ד' טפחים או א' ב' פסחים ברוחב משהו] כשפתחו פחות מ' אמות, או בצורת הפתח, וכן כתב החזו"א (שם ס"ק מט). והוסיף שם החזו"א לרן, באופן שמצד החצר העומד מרובה ומצד המבוי אין העומד מרובה, האם אפשר לתקן את פתח המבוי בלחי וקורה, או שבתל ממנו שם מבוי.

[שעה"צ ס"ק יג]

אז מהי כשצרכו יחד לטלטל בחצר, ולענין מבוי עין לקמה בשלחן-צרוי¹⁵.

הלכות שבת סימן ששה

באר הגולה רכח

ר ש ד ז זיה (1)
ח ה"א"ש שם מהא
דבניאראש"ט (2)

בקעי בה רבים, אפלו לא נפרץ רק ארבעה טפחים, (יא) *צריך לתקנו שם (הר"ף והרא"ש וטור): **ג (יב) ימבוי** (יג) **שנפרץ במלואו לחצר ונפרץ החצר מצד השני לרשות הרבים¹¹⁸**, (יד) **אם לא ערכו בגי חצר עם בגי המבוי, (טו) חצר מתר (טז) אפלו נפרץ נגד פרצת המבוי, (יז) ואפלו בקעי בה רבים, (יח) ובלבד שלא יהא יותר מעשר, ומבוי אסור (יט) אפלו אינו כנגד פרצת החצר¹¹⁹**, דכיון שלא ערכו עם המבוי אסרת עליו, ***ה' ויגזון (כ) ששנכנסו פתלי המבוי בחצר בענין שאין הגופסין שנשארו**

באר היטב

ואין דרך רבים לעבר באותה מחיצה, רש"י. וכל-שכן אם נשתירו גודלים המעקבים ההלוך. ואמרינן בגמרא דף ה' חצר פרצתו בי' אמות, וכמ"ש ס"ג. וצ"ע במבואות שלנו אם יש להם דין חצר לענין זה, וה"ה בעיר המוקפת חומה ונפרץ בה פרצה ב"ט ובקעי בה רבים, לדין דקמ"ל דיש לה דין חצר, צ"ע אם יהא מתר, ויש להחמיר, מ"א. וענין עוד במ"א בסימן שסג של צה"ס הדרך רחב. ומסקמא אין רבים נדחקים דרך הפרצה דחוקה נזה, רק אי דחיק מעלמא בעגלות שמתקבצים שם ולכן נדחקים לצדדן ולא ניתא משמישמה הוא, ומשם שבפרחוק מן הפתח קצת י"ל דלא אמ"ז מודה בשאינו רק מצד אחד, ולכן אף שלפתחלה אין לסמוך ע"ז וצריך לגדר פרצה זו ש"ל שאין צה"ס מוגיל לבלט פרצה שאצלו, מ"מ כיון

שערי תשובה

אחר, ע"ש. ומה שיש לענין בדבריו ענין בסימן הנ"ל: ויש מבאר דין עיר שאינה מקפת חומה, וכדי להסיר הטלטל תקנו המבואות בצה"ס, וכיום השבת נתקלקל צה"ס במקום אחד ונטלו הקנים ונהגו שם צה"ס העשוי לחסם את העיבורים מקמת ששם בית הפסס אשר הוא בהרבה עירות שקורין שטרא"ק ויש מקום פניו בין השטרא"ק ובין בית הפסס שאצלו כארבעה טפחים ובני העיר יצורו שם כנגלו, וקוש השואל בזה לפי מ"ש המג"א דמבואות שלנו אי בקעי רבים פרצתו בדי', ויש להקל דכ"כ דכיון שבמקום המבואות יש מעלמא בעגלות שמתקבצים שם ולכן נדחקים לצדדן ולא ניתא משמישמה הוא, ומשם שבפרחוק מן הפתח קצת י"ל דלא אמ"ז מודה בשאינו רק מצד אחד, ולכן אף שלפתחלה אין לסמוך ע"ז וצריך לגדר פרצה זו ש"ל שאין צה"ס מוגיל לבלט פרצה שאצלו, מ"מ כיון

באור הלכה

רבים. ענין משנה ברוחנה, והוא מפורש רש"י. וענין בפרי"מ נקדים שרצה לומר, ודלעת הלבוש אפלו אין שם רפש וטיט, כל שאין דרך רבים לעבר שם מקרי לא בקעי רבים, וכעין זה מצאנו ברבנו ירמיהו שהעתיק מימא"ק זו וכתב שרבים נקנסים בו טרייר, ומשמע דכל שלא היה באופן זה, מקרי לא בקעי בה רבים; ואפשר דגם דעת רש"י כן הוא, אף שרש"י כ"ל בזה אפלו היבא שהפרצה היא נגד מקום שרבים הולכים שם אך פעת העכו"ם הוא מקמת רפש וטיט¹¹¹). אחר"כ מצאנו בפתחי תשובה בשם שואל ומשיב שכתב גס-פן ענין מה שצדדנו: * **צריך לתקנו שם.** ענין פרי"מ נקדים שמצד דאפלו פתוח לכרמלית יש לומר דמבשל לפתח וצריך תקון שם, וינראה דבתקון לחי' או קונה שם סגי, עד כאן לשונו. ובשלחן ערוך הגר"ז כתב שדינו כמבוי מפלש, שצריך צורת הפתח מצד אחד ולחי' או קונה מצד השני, וידוע שצורת הפתח מצד אחד ובצד השני לחי' וקונה כמבוי מפלש הוא אפלו כשמשלש לכקעה. והנה לפי דבריו, אם עשו בצד פתח המבוי בו צורת הפתח, סגי במקום הפרצה בלחי' וקונה, וכן ראיתי בכמה אחרונים שמצדדים כן. ודעת האבן העזר, דכיון שיש בצד פתח המבוי צורת הפתח, שוב אין צורך במקום הפרצה אפלו לחי' וקונה; אכן בכ"מ מאיר, כפי מה שהעתיק בשם הריטב"א, משמע דעלולם צריך במקום הפרצה צורת הפתח דוקא¹¹²). וצריך עיון למעשה: * **ויגזון שנכנסו וכו'.** ומרי' שמשפלין

משנה ברוחה

דרך הרבים [לבוש]. והנה בקעי"ף ג מבאר דלענין חצר, תמיד שעור פרצתו בעשרה אפלו בקעי בה רבים, ומסתפק המגן אברהם, דלפי מה דמבאר בסימן שסג סעיף כו בהג"ה דמבואות שלנו דין חצרות יש להם, אפשר דגם לענין זה דין חצרות יש להם; והוא הדין בעיר המוקפת חומה ונפרץ בחומתה פרצה בארבעה טפחים ובקעי בה רבים, אם גם לענין זה יש לה דין חצר? וס"ס דיש להחמיר. וענין בספר בית המאיר שהקארי' בזה וס"ס דמדינא נוהג כל אלו הדינים במבואות שלנו¹¹⁰): **(יא) צריך לתקנו שם.** הנה, שימצעטנו מארבעה טפחים (ט) או שיצעה שם צורת הפתח: **ג (יב) מבוי וכו'.** מפני שסעיף זה יש בו הרבה פריטים לכן אקדים הקדמה קצרה, והוא: ידוע מסימן סוד דמבוי המפלש לרשות הרבים חמור משאינו מפלש, דצריך בו צורת הפתח מצד אחד. ויבאר בסעיף זה, אם מפיסק חצר בין קצה המבוי לרשות הרבים ונפרץ החצר משני צדדין כעשר אמות [ונשארו גופסין מכאן ומכאן]. דנמצא העומד במבוי וראה רשות הרבים כנגדו, דלא היה לחצר דופן אחר כי אם דופן המבוי הנכנס בתוכו, מהו דינו של המבוי וחצר, אם מתר לטלטל בהם? אולי נדון המבוי מקמת זה כמפלש לרשות הרבים ויבאר בו שיש חלוקה אם פרצת החצר שלצד רשות הרבים מכן כנגד פרצת החצר שלצד המבוי, או נדון כמפלש ואי לא לא, וגם הלא אנשי החצר יכולין לאסר עליו אם לא ערכו יחד, ואיך הדין לענין חצר, הלא פרוץ לרשות הרבים: (יג) **שנפרץ במלואו.** לאפוקי כשנשארו בו גפופסין, נדון פלתי, ואין יכול החצר לאסר עליו אף כשלא ערכו יחד: (יד) **אם לא ערכו וכו'.** נקט שלא ערכו, לרבותא, דאפלו בזה דבמבוי אסור לטלטל ויבדוקמה, אפלו הכי בחצר מתר ואין המבוי יכול לאסר עליו: (טו) **חצר מתר.** דהפרצות שיש בכחליו לצד המבוי ולצד רשות הרבים, (י) כיון שאין בהם יותר מעשר אמות הוו כפתחים, ובגני המבוי גס-פן אין יכולים לאסר עליו (יא) כיון שאין להמבוי דריסת הרגל על החצר: (טז) **אפלו נפרץ נגד וכו'.** ורוצה לומר, אף דלגבי מבוי איתא לקמה דאם היה פרצתה מכתנת נגד פרצת החצר חשבינן לה כמפלש לרשות הרבים ואסור בכל גונו, מכל מקום לענין חצר לא מחמירנן בזה: (יז) **ואפלו בקעי בה רבים.** אף-על-גב דלעיל במבוי פוסל בקעי רבים: (יט) **כאן לענין חצר לא משחזינן בבקעי רבים:** (יח) **ויבלבד וכו'.** רוצה לומר, בין הפרצה שלצד רשות הרבים ובין הפרצה שלצד המבוי, דאז חשיבי כפתחים, אבל אם היה הפרצה יותר מעשר אמות (יג) חשוב הפרצה גמורה, ויהי נפרץ למקום האסור לה ואינו מתר אלא בצורת הפתח, ויבדלעיל בסימן שסג סעיף ב: (יט) **אפלו אינו כנגד.** רוצה לומר, אפלו אם הפרצה שלצד רשות הרבים לא היה מכן נגד פרצת החצר שכנגדו, ואם-כן אין אנו יכולים לאסר לטלטל במבוי משום מפלש לרשות הרבים, אפלו הכי אסור משעם חסרון העורב, וכמו שפירש והולך, ואסור אפלו לא בקעי רבים מרשות הרבים גפופי דרך החצר: (כ) **שנכנסו פתלי המבוי בחצר.** הנה, שקצה פתלי ארך המבוי נכנסין להלן בתוף החצר, ועל-ידיה נראו גפופי החצר ומכאן ששהם רק פתלי החצר, משום הכי לא נוכל לצרף הגפופין להמבוי,

שער הציור

(ט) כן כתב בספר בית מאיר. וענין באור הלכה: (י) אחרונים: (יא) רש"י: (יב) ט"ז ושאר פוסקים: (יג) ואסור אפלו אין פרצתו נגד פרצת המבוי וגם לא בקעי רבים דרך החצר. ויבדל זה אין חלוקה בין אם הפרצה בחצר יותר מעשר היה בצד המבוי או בצד רשות הרבים, אכן לענין ערו"ב יש חלוקה, דאם היה הפרצה יותר מעשר בצד רשות הרבים לא מקרי אפלו אם ערכו בני החצר עם בני המבוי יחד, ואם היה הפרצה יותר מעשר בצד המבוי, אז מקרי כשערכו יחד לטלטל בחצר, ולענין מבוי ענין לקמה בשלחן ערוך¹¹⁵):

ציורים: (1) ספר פ' (2) ספר פ' (3) ספר פ'